

סימן רעג

נשואה במצות מורא לאביה

בגמ' קידושין (ל:): איתא דאשה נשואה פטורה מכבוד אביה מפני שמשועבדת לבעלה. ונסתפקתי אם ה"ה כשבעלה רוצה שתעבור על מורא אביה, והיינו לסתור דבריו בפניו שמזלזל בו, אם מותרת לעשות כן. ודנו בזה אחרונים וכמו שנביא להלן.

והנה מפשטות הגמרא נראה שנשואה פטורה גם ממורא, דהא הילפותא בגמ' לפטור אשה נשואה הוא מקרא דמיירי דמורא, וכדאיתא בקידושין (ל:): "איש" אין לי אלא איש, אשה מנין, ת"ל "איש אמו ואביו תיראו" הרי כאן שנים, אם כן מה ת"ל "איש", איש סיפק בידו לעשות, ואשה אין סיפק בידה לעשות."

ובמפרשים (רא"ם פרשת קדושים, "חרדים", "ראשון לציון" ועוד) כתבו דאשה נשואה אינה פטורה רק מלעסוק בצרכי אביה, מפני שאין לה פנאי שמשועבדת לעסוק לצרכי בעלה (וכמ"ש בגמ' (שם) "אשה אין סיפק בידה לעשות"), אבל מדיני מורא דהוא בעיני שוא"ת, שלא יעמוד במקומו ולא סותר את דבריו וכו', ולא שייך בזה שאין לה פנאי לעשות חייבת. ואף דקרא דפוטר אשה נשואה מיירי במורא, אמרינן דאם אינו ענין למורא, תנהו ענין לכיבוד ע"ש.

ובן בשו"ע (סי' ר"מ סעיף י"ז) איתא וז"ל, אחד האיש ואחד האשה שוין בכבוד ומורא של אב ואם, אלא שהאשה אין בידה לעשות, שהיא משועבדת לבעלה, לפיכך היא פטורה מכיבוד אב ואם בעודה נשואה, ואם נתגרשה או נתאלמנה, חייבת, עכ"ל, והנה ממה שפירש שאיש ואשה שוין בחיוב כבוד ומורא, ואילו בפטור נשואה פירש שפטורה מכיבוד ולא

כתב שפטורה ממורא, משמע כדברי האחרונים הנ"ל שבמורא חייבת.

אמנם ברמב"ם פ"ו דמורא (ה"ו) כ' אחד האיש ואחד האשה חייבין במורא וכבוד, אלא שהאיש יש בידו לעשות, ואשה אין בידה לעשות, שהרי רשות אחרים עליה ע"ש, הרי מבואר שנשואה פטורה גם ממורא, וכן איתא בתוס' קידושין (לד:).

ונראה דאפי' לשיטת הרמב"ם והתוס' שאשה נשואה פטורה ממורא, מ"מ לא דמי מורא לכיבוד, שבכיבוד, היא פטורה משום רצון בעלה, והיינו שכל שרצון בעלה שתעסוק בכבודו היא פטורה מכבוד אביה, ורק אם אין בעלה מקפיד היא חייבת וכמ"ש"כ בש"ך (סי' ר"מ ס"ק י"ט) וע"ע בדברינו בח"ג (סי' רע"ז), אבל במורא הוא להיפך, שאף שבעלה מצוה אותה שתסתור דברי אביה לא הותר לה לעבור על מורא, ורק בכה"ג שבעלה רוצה בכך, מפני שאם לא תסתור היא באמת פוגעת בו, אז בעלה קודם וחייבת לסתור דברי אביה. וביאור החילוק הוא, שלגבי כיבוד, אם אינה מכבדת אביה ה"ה רק מבטלת המ"ע בשוא"ת, ולכן הותר לאשה נשואה לבטל המ"ע משום רצון בעלה, אבל לגבי מורא, שכשעוברת על מורא ה"ה עוברת בקו"ע, לא הותר לאשה נשואה לעבור בקו"ע משום רצון בעלה, ולא הותר אלא כדי שלא לפגוע בבעלה, שאז זהו גופא לצורך וכבוד בעלה.

אמנם, בספר "המקנה" (דף לא:) כתב דאף להנך דפוטרים אשה נשואה במורא, היינו רק כשאביה מצווה לעשות איזה דבר, דלשיטתם הוא בכלל מורא, ורק בכה"ג איירינן לפטור אשה נשואה משום שאין לה פנאי לכך כיון שמשועבדת לצרכי בעלה, אבל בשאר

ידבר תמוה ראיתי בתשובות "אגרות משה" יו"ד (ח"א סי' רנ"ה), שכתב שאם הבעל דורש שאשתו תלך ללוותו בתוך י"ב חודש של אבלותה למגבית צדקה שיש בה משתה, צריכה לילך, כיון שכבוד בעלה עדיף, וכ"ש במקרה שיוסר השלום ביניהם ע"ש, ואני לא מבין, שהלוא ללכת לבית המשתה או לסעודת מריעים הוא איסור דרבנן ככל האיסורים מדרבנן, ולא רק מדין כבוד אביה בעלמא, ופשיטא שאין לו זכות לדורש שתעבור על איסור דרבנן, וכמו שבכיבוד אב שחמור, מ"מ נגד איסור דרבנן לא שומעין לו (כברמב"ם פ"ו ממרים הלכה י"ב), כ"ש מפני כבוד בעלה אפילו במקום שלום בית, לא שרינן איסור מדרבנן, וראוי להסביר לו שרוצה ומוכנה, אבל יש ע"ז איסור וכמש"נ.

עניני מורא, לכו"ע אשה נשואה חייבת, וכע"ז כתב המהר"ל (ב"גור אריה" פר' קדושים).

עוד יש להזהר, דשמעתי שיש נשים נשואות הנוהגות לדבר עם אביהם בחוצפה, וסבורות שפטורות מכיבוד אב, ואני להם ולנפשם, שהרי אפילו אם פטורות מכבודו ומוראו, אבל בזיון שהוא בכלל "ארור מקלה אביו ואמו" ודאי דאסורות, והוא עוון פלילי השם ירחם!

ונראה עוד, דאף שכבוד הבעל קודם לכבוד אביה, ראוי לו לתת לה לקיים מצות כיבוד אב ואם כשלא מפריעה לו בזה, ואם מוותר לה לילך לאביה ואמה זוכה להיות שותף במצוה זו שענינו גדול מאוד עד שהוקש לכבוד המקום, ומביא ברכה מרובה.

כבוד רבו ות"ח

מ"מ לא מהני אלא לפוטרו מלקום מלוא קומתו, אבל צריך לכבדו בהידור, ופירש רש"י דהיינו לקום מעט ממקומו, ולענ"ד נראה דזהו דוקא לענין ת"ח, דהנה חיוב כיבוד לת"ח יש בזה שני ענינים, ראשית לכבד לת"ח, ועוד משום כבוד התורה גופא, שע"י שמכבד ללומדיה ה"ה מכבד בכך את התורה עצמה, ולכן לגבי ת"ח אמרינן דאף אם הת"ח מחל על כבודו לגמרי, ומהני מחילתו דתו ליכא חיוב לכבדו, מ"מ צריך להדר, וה"ט דעדיין מצד כבוד התורה גופא צריך לכבד לת"ח להדר לפניו, אבל לענין קימה לאו"א ולזקן דבדידהו כל ענין המצוה הוא לכבד לאו"א או לזקן, בזה י"ל דאם אינהו גופיהו מוחלים על כבודם לגמרי תו אינו חייב לכבדם כלל אפי' בהידור.

סימן רעד

בגדר חיוב קימה ודין הידור אחר המחילה לת"ח, לזקן, ולאב ואם

במור (סי' רמ"ד) מפורש דמ"ע דקימה לת"ח ולזקן היינו לקום מלוא קומתו דוקא, ופסק כן הט"ז (שם ס"ק ד'), וכן הש"ך וביאור הגר"א (שם) ס"ל דקימה דקרא היינו לקום מלוא קומתו. (ועיין בחידו' הגרי"ז מש"כ בשיטת הרמב"ם, וע"ע בדברינו בח"ג סי' רע"ט). וכמו"כ חיוב קימה לאביו ואמו הוא מלוא קומתו וכמש"כ בחי"א (כלל ס"ז סעיף ז') שחייב לקום לאביו ולאמו כדין רבו מובהק. והנה הדין הוא דכולם שמחלו על כבודם כבודם מחול, מיהו איתא (קידושין לב:) לענין ת"ח שאף אם מחל על כבודו,